

zápolí s pojmem proletářské demokracie a redakce naprosto již nekritická otiskuje články následujícího druhu:

Rudé právo 15. XI. 25. „Inteligenci! Idea komunistická je nové vydání učení Kristova a všech velkých lidí před ním a po něm; u nás husitství a českobratrství. Jen prostředky jsou jiné, tam trpělivost — zde násilí. Našemu kulturnímu citovému stanovisku, vypěstěnému tisíciletou tradicí, příčí se násilí. Vzpomínám Tolstého. Uvažujeme: Nešlo by to evolucí? Odpovídám: Ne! — Proč? Přestal jsem ve výsledek její věřiti.“

Pisatel vybízí inteligenty idealisticky založené, aby překonali důvody rozhodující proti komunismu, jako je materialismus, a vstoupili v řady komunistické, v řady idealistů.

Na jiném místě praví:

„Masa se spokojí tím, co je. Kdo by se divil, stane-li se případ vůdce nečestného, třeba zloděje.“

Dobrá vůle nedouků může býti respektována, avšak jestliže tito lidé staví svoje defekty na odiv a jestliže vládnou, je nutno nazvati je pravým jménem.

(Tvorba 1, č. 5, leden 1926)

I.

VLADISLAV VANČURA ANEB PROTI BÁSNÍKŮM SVÉ STRANY

„Víte,“ stěžoval si mně nedávno jistý soudruh, „umělec může být sebe spolehlivějším kamarádem, může být sebeoddanější naší věci — ve straně ho přesto ještě dlouhá léta nebudou pokládat za rovného, protože snad kdysi byl expresionistou, dadaistou, nihilistou nebo něco podobného. Víte, soudruzi člověku něco takového nezapomenou, právě tak jako řádný občan děvce, která se provdala a později ničím neprovinila, nikdy nemůže zapomenout nebo odpustit její ‚minulost‘.

Toto chování má své důvody: umělci se svou přetřebenou individualitou natropí — i když to myslí poctivě — více škody, nežli prospějí ve straně, která se domáhá správného poznání, disciplíny a cítědomosti. Uznáváme beze všeho správnost tohoto tvrzení, avšak je naprosto nesprávné vyhýbat se byt i sebevedlejším problémům a neřešit je. Revolucionáři mívají nebezpečné sektářské sklony. Odmítnout, bojkotovat, nechat stranou anebo výsostně odbýt člověka, protože se nám nepodobá, protože spáchal chybu anebo nadhodil nepřijemný problém — to není ani revoluční, ani proletářské.“ (*Wieland Herzfelde: Gesellschaft, Künstler und Kommunismus*)

Myslím, milý soudruhu Vančuro, že již tímto citátem, jež jsem postavil v čelo svého článku, rýsuji dosti jasně linii a tendenci této odpovědi na Tvůj projev Proti sekretářům své strany v pátém čísle Tvorby. Dodávám ještě, že právě tak jako Ty jsem i já zapřisáhlým nepřítelem sekretářského byrokratismu a nekritického diletantismu, který se bohužel tu a tam vyskytne i v komunistickém tisku. Ale právě proto vyvolává Tvůj článek u mne odpor a dává mi právo kritiky. (Je to kritika a ne diskuse, abych použil slov, která jsem často z Tvých úst slyšel.) Tedy: komunistická kritika a nikoliv demokratická diskuse.) Kritika tato netýká se volby fóra, jež sis vybral pro svůj projev — redakce Tvorby Tě za to již sama dosti potrestala, zařadivši Tvůj příspěvek do bezprostředního sousedství článku Otto Flakeho, zastánce „falangy dobrých“ a „dobrého evropanství“, onoho Flakeho, kterého Carl Sternheim tak trefně nazval „Der Konjunkturfritze“. Kritika tato se rovněž nezabývá zajímavým faktem, že jsi Ty, Vladislave Vančuro, úhlavní nepřítel „demokratických ohavností“, nepřítel „diskusí, voleb a sněmování“, k potírání oněch ohavností zvolil zbraň právě ze skladiště opovrhované „demokracie“, to jest apel na „veřejnost“! Tato kritika konečně ponechá úplně stranou problém účelnosti a důsledků Tvého vystoupení, protože předpokládá, že Tvoje důvody byly nejlepší vůle k nápravě skutečných nedostatků a jakási „immanentní dialektika“, která chtějí vypudit sekretářský byrokratismus v komunistické straně, posílila pouze měšťáckou nadutost a sociálpatriotický sekretarchát.

Tato kritika se omezuje pouze na konstatování několika chyb a nesrovnalostí Tvého článku, na tyto otázky:

1. Možno nazvat jiným jménem nežli krajním diletantismem (proti kterému tak horuješ) „kritiku“ komunistického volebního manifestu, která za prvé neví, že chyby jí napadené byly již dávno komunistickým vědeckým orgánem upraveny, a která se za druhé omezuje na pouhé odmítnutí „pojmu proletářské demokracie“, aniž by alespoň letmo naznačila, v čem vězí chyba a jak ji napravit? Anebo myslíš, že každý

čtenář Tvorby ví, proč pojem proletářské demokracie nepatřil do komunistického volebního manifestu?

2. Možno nazvat jiným jménem nežli „nejprostší a nejsilnější, hlomoznou vírou“ (kterou tak trefně pranýřuješ!) názor, že „všechny kulturní omyly a škody padají na vrub sekretářské ctnosti“, názor, jenž nepočítá ani se sociálně demokratickou minulostí, ani s vývojovými podmínkami českého revolučního proletariátu? Anebo chtěl jsi nepřímou obviněním většinu „revolučních umělců“, že nejsouce organicky spojeni s hnutím revolučního proletariátu, přenechávají práci na kulturním poli sekretářům?

3. A jak nazvat vynález, že „první povinnost partaje (rozuměj: komunistické) je nebýt partají“? Nevím, opravdu nevím. Ale vím, že to není ani příspěvek k vědecké kritice organizace moci, kterou žádáš, ani praobyčejný marxismus. A dovolíš-li, postavím proti Tvému tvrzení tvrzení jiné, správné dle mého mínění, přičemž podotýkám, že tak nečiním, abych snad kritiku zabil dogmatem nebo abych „odmítl nebo výsostně odbyl člověka, jehož názory se našim nepodobají“, nýbrž prostě proto, abych se nevyhnul nadhozenému problému. Cítuji Bucharina:

„Dělnická třída rozvrstvuje se po svém třídním vědomí, tj. vzhledem ke svým stálým, všeobecným, ne osobním, cechařským nebo skupinovým, nýbrž vzhledem k zájmům celé třídy, na celou řadu skupin a podskupin, asi tak, jako každý řetěz sestává z řady kroužků nestejně trvanlivosti.

Tato nestejnorodost třídy je také příčinou toho, že strana se stane nutnou.

Opravdu. Předpokládejme na chvíli, že dělnická třída je úplně a absolutně stejnorodá. V tomto případě by vždy mohla vystupovat v celé své masovosti. K řízení všech akcí mohli by být vybráni lidé nebo skupiny podle pořadí: stálá organizace vedení byla by zbytečná, nebyla by nutná.

Ve skutečnosti se však věci mají jinak. Boj dělnické třídy je nevyhnutelný. Vedení tohoto boje je nutné. Vedení je tím více nutné, protože se jedná o mocného a úskočného nepřítele a protože boj s ním je těžký. Kdo má vést celou třídu? Která část třídy? Samozřejmě nejpokročilejší, nejškolenější a nejstmelnější.

Touto částí je právě strana.

Na čem je závislý úspěch v tomto boji? Na správném poměru mezi jednotlivými částmi dělnické třídy a především na správném vzájemném poměru mezi stranou a bezpartijními. Je nutno jednak vést a komandovat, avšak musí se také vychovávat a přesvědčovat. Bez výchovy a přesvědčování nelze vést. Jednak strana musí být stmelena a organizována jako část třídy, jednak se musí čím dále tím pevněji semknout s nepartijními masami a zatáhnout vždy větší část těchto mas do svých organizací. Duševní vzrůst třídy nalézá tak svůj výraz ve vzrůstu strany a naopak: vzestup třídy vyjadřuje se ve vzestupu strany nebo v upadajícím vlivu na bezpartijní.“

Stačí to?

Stačí.

A proto dost toho citování, neboť jinak bychom snad ještě zakončili citátem z Vančury, a to:

„Dobrá vůle nedouků může být respektována, avšak jestliže tito lidé staví svoje defekty na odiv a jestliže vládnou, je nutno nazvat je pravým jménem.“

V. Vančura.

Nejsme zlomyslní, a proto tak nekončíme.

Nejsme kantorsky založení, a proto nenecháme tento dopis doznít morálkou o nutnosti práce v organizaci atd.

Jsme mírumilovní a něžní jako holoubata a nepoznamenáme ani, že bys jednou mohl napsat článek na téma Inteligence

a komunistická strana do Avantgardy (což ovšem nemá být nekalou soutěží pro Tvorbu).

Jsme mírumilovní a něžní, a proto nekončíme anatématem pro nedouky, nýbrž soudružským pozdravem.

Tvůj

F.C.W.

Čímž ovšem „causa Vančura“ není vyřízena.

Není vyřízena, protože „causa Vančura“ je vlastně něco jiného nežli pouze ojedinělý případ. Protože „causa Vančura“ je vlastně „causa umělec contra komunismus“ anebo „umělecká individualita a společenský kolektivismus“.

A zde teprve jsme u jádra věci. Vystoupení Vančurovo jeví se nám nyní v úplně jiném světle. Jeho článek v Tvorbě není toliko nekritickou rebelantskou nedisciplinovaností, nýbrž pokusem o řešení spletitého komplexu otázek okolo problému „umělec, společnost, kolektivismus“.

Pokus se nezdařil, protože byl podniknut nezpůsobivými prostředky (byl to boj lékaře proti vypadávání vlasů při tyfové epidemii, tedy boj proti symptomu a ne proti příčině), ale to nemůže a nesmí znamenat, že problém samotný patří do starého železa. Naopak nezdar pokusu Vančurova vyžaduje si jako odpověď zdařilejší a uvědomělejší další pokusy o řešení výše naznačeného problému. A snad ani ne o řešení, ale o vyjasnění, protože nelze předpokládat, že by — alespoň v celé epoše přechodu od kapitalismu ke kolektivismu — antagonismus mezi kolektivem a uměleckou individuálností byl odstraněn. Vývoj nového a revolučního umění ještě na dlouhou dobu půjde po cestě „boje“ mezi uměleckým individuem a společenským kolektivem, mezi víceméně anarchisticky založeným umělcem a nositelem myšlenky kolektivismu, tj. členem [strany], a také celou pevně organizovanou avantgardou proletářské třídy. To ovšem neznamená, že tato organizovaná avantgarda (komunistická strana) by mechanicky zasahovala do tohoto vývoje. Ne! To znamená asi tolik, že na vývoj revolučního umělce a na jeho tvorbu budou působit i jeho indi-

viduální snahy i snahy bojující proletářské avantgardy, ke které patří. Jeho cesta bude tedy „výslednicí“, bude jakýmsi „vyrovnáním“ oněch dvou sil.

Jedná se tudíž o vyjasnění a poznání zákonů, hranic a rázu tohoto „boje“ a o kritiku a tvoření nejlepší formy onoho „vyrovnání“.

II.

MENŠÍ RŮŽOVÁ ZAHRADA, ALE NAŠE!

„Anarchistické sklony umělců umožní mnohým z nich dříve nežli jiným lidem zbavit se ideologie měšťáctva a zabývat se — jsou-li podpořeni fantazií — myšlenkami revolučního proletariátu. Avšak ve většině případů zůstává při pouhém aktu vzetí na vědomí anebo nanejvýš blahovolného porozumění...“ (*W. Herzfelde: Gesellschaft, Künstler und Kommunismus*)

„Marx byl asi toho názoru, že básníci bývají divousy, kteří se musí nechat jít svou cestou a které nelze měřit mírou obyčejných, ba ani neobyčejných lidí; oni chtějí být hýčkáni, jestliže mají zpívat, ostrou kritikou se na ně nesmí přijít.“

(*F. Mehring: Karl Marx.*)

„Známe se málo. Jednou se musíme poznat. Nestyd' se. Živůtek dolů. Pomohu vám.“ (*V. Nezval: Menší růžová zahrada. — Pan Fagot a Flétna.*)

„Co je vlastně s tou vaší levou frontou?“ ptají se mne lidé každou chvíli. „Narodí se? Nenarodí se? Nebo už zemřela?“ Ptají se mne na ulici a v Avantgardě, jako kdybych byl opravdu „hlavním šikovatelem levé fronty“, jak mne nazval pan Karel Víšek, podomní obchodník se strohým sociálně demokratickým internacionalismem značka: Lucus a non

lucendo (internationalismus, protože v něm není nic internacionálního). Ale budiž — začal jsem jednou s tou levou frontou a uznávám, že otázka o její existenci či neexistenci si vyžaduje odpovědi.

Nuže: levá fronta neexistuje. Neexistuje, protože plod byl malou operací, známou pod jménem „výškrab“, převeden do říše negativního bytí dříve, nežli se vůbec narodil.

Neexistuje, protože přípravné práce pro organizaci levé umělecké fronty (měli jsme již souhlas celé řady umělců, měli jsme již usnesení Devětsilu o svolání a účasti na konferenci levé fronty, měli jsme dokonce již svolanou poradní konferenci pro ustavení levé fronty) byly podpořeny prací některých „levých umělců“ kažený a znemožněny.

Vedle této „praktické“ sabotáže levé fronty ozvaly se proti ní také „teoretické“ hlasy, které argumentovaly asi takto: levou frontu nelze sjednotit, protože nemáme jasného kritéria, z něhož se dá vycházet při rozhodování o „levosti“, a levou frontu ostatně ani nepotřebujeme, neboť:

„Levá umělecká fronta je neviditelná vzájemná sympatie a respekt, pojící opravdu originální, hodnotné tvůrce. Umění není válka. Pryč s vojenskými metaforami. Svobodné zápolení duchů je nejkrásnější podívaná dějin. A bohatý tvůrce není kapitalistou. Nevykořisťuje nikoho. A dává své bohatství všem, kdož — je chtějí chutnat...“ (*V. Nezval: Levá fronta, v 5. čísle Tam-tamu.*)

Pohlížeje na tuto nezvalovskou definici, zjistil jsem, že se skládá ze tří částí, které bych nazval: skutečnost, ideál a políček.

Skutečnost: „Levá umělecká fronta je neviditelná...“ Co slovo, to pravda. O neviditelnosti (alespoň v tomto okamžiku) levé fronty není pochybnosti.

Ideál: „Vzájemná sympatie a respekt — umění není válka“ — což ve skutečnosti asi vypadá tak, že TAM-TAM a Devěsil jsou jako pes a kočka a že v určitém případě (nomina sunt

odiosa) „svobodné zápolení duchů“ našlo svoji relaci ve —
facce.

Políček: — ano, políček, a sice políček, který sobě a svému nepřátelství proti levé frontě dává sám Vítězslav Nezval, neboť právě to, že umělec není kapitalistou a že nevykořisťuje, nýbrž že on sám je ve většině případů vykořisťován a že bohužel své bohatství může dát jen těm, kdož je chtějí ochutnat (chtít znamená v tomto případě „moci zaplatit“, jelikož v kapitalistické společnosti je konzumentem jen ten, kdo může kupovat, a ne ten, kdo potřebuje), to vše mluví ne proti, ale pro levou frontu, jejímiž členy stali by se všichni, kdož stejně chtějí revolucionovat společnost, jakož i její kulturu.

Políček, ideál, skutečnost.

Skutečnost, ideál, políček — což kdybychom to udělali jako Marx, který podle Mehringových slov obrátil na hlavě stojící filosofii Hegelovu a postavil ji na nohy. Učiníme tak:

Umění se neprovádí v oblacích anebo ve vzduchoprázd-
ném prostoru. Umění se dělá na zemi v průvanu skutečnosti. Umění neleží pod šturcem jako olomoucký syreček, ale rodí a tvoří se uprostřed společnosti a jejích zápasů. A proto také není imunní proti políčkům společnosti a tato společnost je teď a zde u nás kapitalistická, tj. reakční. (Políček!)

Opravdu svobodné zápolení duchů, opravdový rozmach umění je možný toliko v nové, dobře organizované, tj. socialistické společnosti. (Ideál! Chcete-li to tak nazvat, aby byla uhájena analogie.)

K dosažení této svobody a tohoto rozmachu je nutno především organizovat onu novou společnost, je třeba revoluce. Levá fronta umělecká má sloužit propagandě (nemusí vždy být provedena slovem anebo plakátem) této myšlenky, levá fronta má být jedním z kádrů a bojovných oddílů oné nové společnosti, levá fronta má konečně také být záštitou levého umění a levého umělce před ranami politické a kulturní reakce dnešní společnosti. (Skutečnost!)

LEVÁ FRONTA, toť ORGANIZACE, EKONOMIE, ÚČELNOST.

ORGANIZACE: politicky a umělecky levých umělců, boje za novou společnost, záštity umělců, kteří dosavad nemají ani nejbídnější odborové organizace.

EKONOMIE: sil a peněz, neboť odstraní spory a boje malingerného rázu mezi levými umělci a docílí sjednocení různých finančně a kvalitativně těžce zatížených levých časopisů (např. TAM-TAM, Q, PÁSMO).

ÚČELNOST: nemusí asi nikomu z těch, kdož přijdou v úvahu pro levou frontu, být vysvětlena.

Levá fronta nebyla dosavad organizována, protože snad ještě nebylo dost těch políčků a příliš mnoho ideálů. Nebyla uskutečněna, protože se snad mnozí z levých umělců obávali, že ona bude jakýmsi dogmatickými kasárnami. Nebyla postavena, protože několik jednotlivců nechtělo se vzdát své „splendid isolation“, svého skvělého osamocení.

Avšak levá fronta je nutná.

A proto pryč se vším, co ještě překáží jejímu ustavení! Pryč se vši teoretickou a praktickou sabotáží! Mluvme otevřeně! Apeluji na Karla Teigehe, na Seiferta, Nezvala, Hoffmeistera, Horu, na všechny, kdož se zúčastnili anebo souhlasili s první přípravnou konferencí levé fronty v prosinci 1925.

Jednou se musíme poznat! Živůtek dolů!

Jen úzkoprsý literátský egoismus může hauzírovat s argumentací o „menší růžové zahradě, ale naší!“

A proto ještě jednou:

Přeměňme mnohdy heslovitou diskusi na dálku na věcnou diskusi a kritiku uvnitř nové organizace politicky a umělecky levého umění!

Ať žije jednotná levá fronta v umění!

(Avantgarda 2, č. 2, únor 1926)